

РЕСУРСНА ОЦІНКА МЕДОНОСІВ САДІВ І ЯГІДНИКІВ

С.О. Іванова, І.О. Петренко
Одеський державний аграрний університет

Наведені основні результати вивчення медопродуктивності плодово-ягідних рослин – яблуні, черешні, вишні, смородини та малини.

Ключові слова: медоноси, медпродуктивність, сади.

Вступ. Україна — держава садів, з цвітінням яких починається запилення сільськогосподарських культур. Першим зацвітає абрикос та персик, потім черешня, вишня. Майже одночасно з ними цвіте слива, потім груша, літні сорти яблуні, а зимові сорти її завершують цвітіння[7].

Стан вивченості питання. Основою кормової бази бджільництва в степовій зоні є медоносні сільськогосподарські культури, нектарозапас яких становить 59-87% від загального обсягу регіону. Сади та овочеві ділянки дають бджолам звичайно лише підтримуючий взяток і сприяють доброму розвитку бджолиних сімей до головного медозбору. В їхніх квітках бджоли також знаходять для себе живлення [4,8]. З 1 га рослин, які виділяють нектар, можна одержати 50-80-100, а іноді і більше 300 кг меду. Плодово-ягідні культури дають ранньовесняний підтримуючий взяток і забезпечують нарощення сили сімей бджіл для головного взятку. Серед рослин цієї групи найбільше значення для бджільництва мають яблуня, груша, малина, черешня, вишня[1,3,10].

Яблуня відноситься до медоносних рослин, хоча і дуже відрізняється за кількістю виділеного квітками нектару. Починає цвісти в першій декаді травня. Цвітіння триває в середньому 10-12 днів, а якщо є ранні й пізні сорти, то продовжується до 15-20 днів. За період її цвітіння бджоли створюють запаси перги у вуликах та мають підтримуючий взяток. Бджоли інтенсивно відвідують квітки з ранку до вечора і беруть нектар та пилок. Середня медопродуктивність 25 кг/га насаджень [6]. З **груші** бджоли беруть нектар і зеленувато-сіруватий пилок. Залежно від погодних умов цвіте в кінці - квітня - на початку травня, 10-12 днів. Медопродуктивність 1га груші нижча, ніж яблуні – 15 – 20 кг з 1 га. **Абрикос** цвіте рясно і раніше за інші плодови культури - в квітні - травні залежно від ранньої чи пізньої весни. Тривалість цвітіння 5-7днів. Квітки добре відвідують бджоли, беруть нектар і пилок. Обніжжя з абрикоса має брудно-жовтий колір. Абрикос дає ранній взяток. Медопродуктивність близько 40 кг/га насаджень. **Вишня** цвіте в квітні - на початку травня (7-10 днів). Найінтенсивніше нектар виділяється вранці. За сприятливої погоди його охоче збирають бджоли. Вишневі сади забезпечують непоганий взяток – 0,5 – 1 кг нектару на сім'ю за день. Взяток з вишні є не тільки підтримуючим для розвитку бджолиних сімей, а й дає товарний мед. Медопродуктивність 1 га насаджень вишні - 30-35 кг. **Черешня** важлива плодова і медоносна культура півдня України. Цвіте однією з перших плодових культур – у квітні. Виділяє нектар і дає бджолам пилок. Медопродуктивність близько 40 кг меду з 1 га насаджень. Збір нектару з квіток **сливи** незначний. Нектар виділяється на дні квітколожа. Нектаропродуктивність – 10 –20 кг/га. Цвіте наприкінці квітня та в першій декаді травня. Цвітіння окремого дерева триває до одного тижня, а насаджень в цілому – 10 днів. **Алича** зацвітає раніше від інших видів сливи. Її добре відвідують бджоли, збираючи нектар і пилок. Нектаропродуктивність – близько 40 кг/га. **Персик** рання медоносна рослина. Цвіте персик на 5 – 6 днів пізніше від абрикоса, наприкінці квітня. Бджоли збирають нектар і пилок у другій половині квітня. Медопродуктивність 20 кг/га.

Агрис цвіте із середини квітня та на початку травня – раніше від усіх інших ягідних культур. Тривалість цвітіння – 10-15 днів. Ранній взяток з агрусу сприяє швидкому нарощенню сили бджолиної сім'ї. Агрис – один з найкращих медоносів серед ягідних культур (за нектаропродуктивністю поступається лише малині). У погожі дні

нектаропродуктивність досягає 70 кг/га насаджень. **Малина** дуже поширена медоносна і ягідна рослина родини розоцвітих. Цвіте в травні - червні, 25-30 днів. Виділення нектару дуже інтенсивне, тому на малину бджоли літають цілий день. Крім нектару вони збирають також пилок. Медопродуктивність близько 100 кг/га насаджень. Одна бджолина сім'я за день приносить в середньому до 5 кг меду. **Смородина чорна** цвіте в кінці квітня - на початку травня, 8-10 днів. Бджоли охоче відвідують квітки, беруть з них нектар і пилок, одночасно здійснюючи перехресне запилення. Кількість нектару та його цукристість залежать від властивостей сорту, у зв'язку з чим різні сорти неоднаково відвідують бджоли. Медопродуктивність близько 70 кг/га насаджень [3].

Постановка завдання. В теперішній час велике значення мають питання покращення кормової бази бджільництва і її раціонального використання. В зв'язку з цим, велике значення має розробка відповідних заходів з організації, покращення і використання кормової бази бджільництва. Велику роль бджоли відіграють і як природні запилювачі багатьох цінних сільськогосподарських культур. Тому бджільництво слід завжди вважати як галузь, безпосередньо зв'язану з рослинництвом, садівництвом і овочівництвом [2,5].

Методика і умови та результати досліджень. Дослідження проводили на території землекористування ООО «Авангард-Д», яка розташована в північно-східній частині Овідіопольського району Одеської області. Станом на 01.01.08 за господарством закріплено 2248 га земель, у тому числі 126 га сади. З 126 га садів інтенсивні насадження в саду займають 7 га. Щоб правильно організувати використання взятку з медоносних рослин в будь-якій зоні, необхідно вивчити ці рослини. Необхідно знати, на яких угіддях вони розповсюджені, в який період і як довго триває їх цвітіння і як змінюється їх нектаропродуктивність в залежності від умов погоди даного сезону і зональних особливостей. Використання нектарних ресурсів пов'язане з термінами цвітіння медоносів та розміщенням пасік. Тому обсяг медозборів із різних рослин значно змінюється протягом сезону й дає змогу в одні періоди лише поповнити щоденні витрати на живлення, в інші - накопичити запаси меду та мати товарну продукцію.

Таблиця 1. Визначення ресурсної оцінки медоносів садів і ягідників на території господарства ООО «Авангард – Д» Овідіопольського району Одеської області, 2011 р.

Медоноси садів і ягідників	Площа, га	Кількість цукру в нектарі однієї квітки, мг	Нектаро-продуктивність, кг цукру з 1 га	Колір пилку	Медо-продуктивність, кг/га	Запас меду, кг	
						біологічний	використовуваний бджолами
Яблуня	34	0,38	15,6-47	<i>жовтий</i>	25	850	255
Груша	8	0,34	20	<i>світло-зелений</i>	15-20	160	48
Персик	27	1,25	20	<i>жовто-коричневий</i>	20	540	162
Слива	22	0,96-1,74	20	<i>жовтуватокоричневий</i>	10-20	440	132
Черешня	26	0,8-2,3	40	<i>жовто-коричневий</i>	40	1040	312
Вишня	4,6	0,8-2,3	14,4-74,6	<i>світло-коричневий</i>	30-35	161	48,3
Смородина	2,4	0,27	52,9-70	<i>жовто-</i>	70	168	50,4

чорна				<i>коричневий</i>			
Агрус	0,8	1,1	37-74,9	<i>жовто-коричневий</i>	70	56	16,8
Малина	1,2	1,1	70	<i>сірувато-білий</i>	70-100	84	25,2
РАЗОМ	126					3499	1049,7

Визначення запасів меду проводять на основі обліку всіх площ медоносних рослин та угідь, де вони не займають суцільного масиву. Запас меду можна обчислити в зоні льоту бджіл окремої пасіки (площа в радіусі 2 км становить близько 1250га) або на території землекористування одного господарства. Розрахунки роблять на основі даних про зайняті площі та норми медопродуктивності рослин, кг/га. На основі даних біологічного запасу, який визначають як добуток від множення медопродуктивності 1га посіву на площу, обчислюють ту його частину, яку можуть зібрати бджоли в певних умовах їхньої льотної роботи.

Таблиця 2. Розрахунок очікуваного медозбору з медоносів садів і ягідників на території господарства ООО «Авангард – Д» Овідіопольського району Одеської області, 2011 р.

Медоносні рослини	Терміни цвітіння	Тривалість цвітіння, днів	Площа, га	Кількість бджолиних сімей на 1 га, штук	Кількість сімей на медозборі, штук	Запас меду, використований бджолами, кг		
						всього, кг	за день цвітіння, кг	за день на сім'ю, кг
Яблуня	<i>І декада травня</i>	10-12	34	2-3	102	255	21,25	0,208
Груша	<i>Кінець квітня-початок травня</i>	10-12	8	2-3	24	48	4,0	0,17
Персик	<i>Кінець квітня</i>	10-12	27	2-3	81	162	13,5	0,17
Слива	<i>Наприкінці квітня – І декада травня</i>	7-10	22	2-3	66	132	13,2	0,20
Черешня	<i>Квітень</i>	10-12	26	2,5-3	78	312	26,0	0,33
Вишня	<i>Початок травня</i>	7-10	4,6	2,5-3	13,8	48,3	4,83	0,35
Смородина чорна	<i>Кінець квітня – початок травня</i>	8-10	2,4	3-3,5	8,4	50,4	5,04	0,60
Агрус	<i>Середина квітня – Початок травня</i>	10-15	0,8	0,5-2	1,6	16,8	1,12	0,70

Малина	<i>Травень - червень</i>	25-30	1,2	2	2,4	25,2	0,84	0,35
РАЗОМ			126			1049,7	89,78	3,08

На основі даних біологічного запасу меду з групи медоносів садів і ягідників на території господарства ООО «Авангард – Д» Овідіопольського району Одеської області ми розрахували ту його частину, яку можуть зібрати бджоли в певних умовах їхньої льотної роботи – 3499 кг. При достатньому насиченні місцевості бджолиними сім'ями прийнято, що фактичне використання нектарних ресурсів становить приблизно 30-50% виділеного рослинами нектару (таблиця 1). При розрахунках фактичне використання нектарних ресурсів становить приблизно 30 % виділеного рослинами нектару і становить 1049,7 кг. Хоча нектаропродуктивність яблуні і невисока, але завдяки великим площам насаджень за сприятливих умов добре підготовлені бджолині сім'ї дають товарний мед. Біологічний запас меду з яблуні становить 850 кг, а фактично використовуваний бджолами – 255 кг.

Очікуваний запас меду, використовуваного бджолами в середньому за один день цвітіння тієї чи іншої культури визначають за допомогою відповідних розрахунків (таблиця 2). Збір нектару контрольною сім'єю під час цвітіння основних медоносів при сприятливих умовах з плодкових культур становить 0,5-1,0кг, з ягідників 2,5-3,5 кг.

Висновки та пропозиції. Для поліпшення кормової бази для бджіл рекомендуємо: при виборі сортів тієї чи іншої медоносної культури перевагу слід надавати найбільш урожайним в даній зоні в зв'язку з тим, що більш урожайні сорти, як правило, мають і більш високу нектаропродуктивність. Вирощувати у міжряддях саду сидерально-медоносні культури. Їх висівають наприкінці червня та в першій половині липня через одне міжряддя саду, а приорюють пізно восени. На 1 га витрачають по 6—8 кг насіння фацелії, 12—16 кг гірчиці, 60 — гречки і близько 150 кг люпину. Медопродуктивність сидеральних культур — 40—70 кг/га.

Література

1. Василенко Г.І. Сад без бджіл – що лісоруб без сокири // Пасіка.-2006.- № 10. – С. 29.
2. Ибрагимов Б.Д., Ишемгулов А.М. Цветочно-нектарный конвейер для пчел // Пчеловодство.-М.,2009.-№5.- С.20-22.
3. Калабушка В.К. Медоносні чагарники для великих медів // Пасіка.-2007.- №5. - С. 20.
4. Косицын В.Н. Ресурсная оценка медоносов леса // Пчеловодство.-М., 2009.- №10.- С. 18 -19.
5. Кулаков В.Н. Оценка нектарной и медовой продуктивности растений // Пчеловодство.-М.,2007.-№5.- С.24 - 26.
- 6.Петренко І.О., Іванова С.О. Кормова база бджільництва та запилення сільськогосподарських культур: навчальний посібник. – Одеса: ВМВ, Друк Південь, 2011. – 216 с.
7. Поліщук В.П. Календар цвітіння медоносів // Пасіка.-2001.- №5. – С. 27 - 28.
8. Приймак Г.М. Безперервний конвеєр - запорука високих медозборів // Пасіка,2008.-№4.- С.23 - 27.
9. Приймак Г.М. Резерви підвищення медозбору // Пасіка.- 2008.-№3.– С.22-24.
10. Савин А.И., Докукин Ю.В. Надежная медоносная база в конце весны - начале лета // Пчеловодство.-М.,2006.-№5.-С.20 - 22.

Аннотация

С.А. Иванова, И.А. Петренко. Ресурсная оценка медоносов садов и ягодников. Изложены основные результаты изучения медопродуктивности плодово-ягодных растений – яблони, черешни, вишни, смородины и малины.

Ключевые слова: медоносы, медопродуктивность, сады.

Summary

S.A. Ivanova, I.O. Petrenko. The evaluation resources in honey of the fruits and small-fruit crops. The author presents the main results of studying the honeyed productivity of the fruit and small-fruit plants – an apple, sweet cherry, cherry, black current and raspberry.

Keywords: melliferous plants, medoproduktyvnist, gardens.